

D7

Kalos kagathos w rachunkowości – anachronizm, czy niedościgły ideał?¹

KLAUDIA ANDRASZAK, DOMINIKA KOWAŃDY

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie złożoności sytuacji, z jakimi od zarania dziejów spotyka się ludzkość. Nie zawsze wszystko jest albo czarne, albo białe, czasem należy dokonać wyboru, który mimo że jest zgodny ze społecznie wyznawanymi ideałami moralnymi, niesie przykre i niepożądane konsekwencje dla którejś ze stron zaangażowanej w dany problem. O tym, jak wielką wagę w życiu mają kwestie moralnego i etycznego postępowania, świadczy fakt, że zajmowano się nimi już w czasach starożytnych, doceniając starogrecki ideał arystokratycznego wychowania *Kalos kagathos*², który łączył w sobie to, co dobre i piękne. Osoba postępująca zgodnie z *Kalos kagathos* cechowała się zarówno odwagą, męstwem, honorem, jak również etycznym postępowaniem i eleganckim zachowaniem. Wartości te, pomimo że mają wymiar ponadczasowy, obecnie są mniej pielęgnowane, a przez to coraz bardziej zatracane.

Atrybutami ideału *Kalos kagathos* powinny kierować się w szczególności osoby zajmujące się rachunkowością, które w pracy zawodowej bardzo często spotykają się z nieszablonowymi i niejednoznacznymi sytuacjami wystawiającymi na próbę ich moralność. Biorąc pod uwagę powyższe, jak również zmiany zachodzące we współczesnym świecie oraz nieustanną pogoń za dobrami materialnymi, można postawić pytanie, czy *Kalos kagathos* w rachunkowości pozostanie już tylko anachronizmem, czy nadal może stanowić ideał, do którego należy dążyć?

Zaprezentowany poniżej dylemat etyczny rachunkowości jest zbiorem różnych, niezależnych zdarzeń i zachowań, z którymi spotkamy się w dotychczasowej pracy zawodowej, usytuowanym w fikcyjnym tle.

¹ Dylemat uzyskał nagrodę pierwszego stopnia w VI. edycji Konkursu SKwP na najlepsze opracowanie dylematów etycznych z dziedziny rachunkowości.
² <https://slowodnia.com/2010/03/23/kalos-kagathos/>, dostęp: 23.07.2019.

OPIS PRZYPADKU

TŁO SYTUACYJNE

Spółka „AGRO-BEST” Sp. z o.o. zajmująca się produkcją maszyn rolniczych prowadzi działalność na obszarze niezamożnej gminy charakteryzującej się wysoką stopą bezrobocia. Jest to jedno z większych przedsiębiorstw w okolicy zatrudniające wielu mieszkańców pobliskich miejscowości (w tym także osoby niepełnosprawne), dla których praca w przedsiębiorstwie, pomimo że niezbyt wysoko opłacana, stanowi główne, a niekiedy jedyne źródło utrzymania. Z uwagi na fakt, że w gminie nie ma dla mieszkańców wielu perspektyw na przyszłość (mała liczba miejsc pracy, brak inwestycji, brak szkolnictwa wyższego, wyjazd młodych osób), potencjalny upadek spółki wiązałby się z istotnym pogorszeniem sytuacji finansowej zarówno gminy, jak i jej mieszkańców.

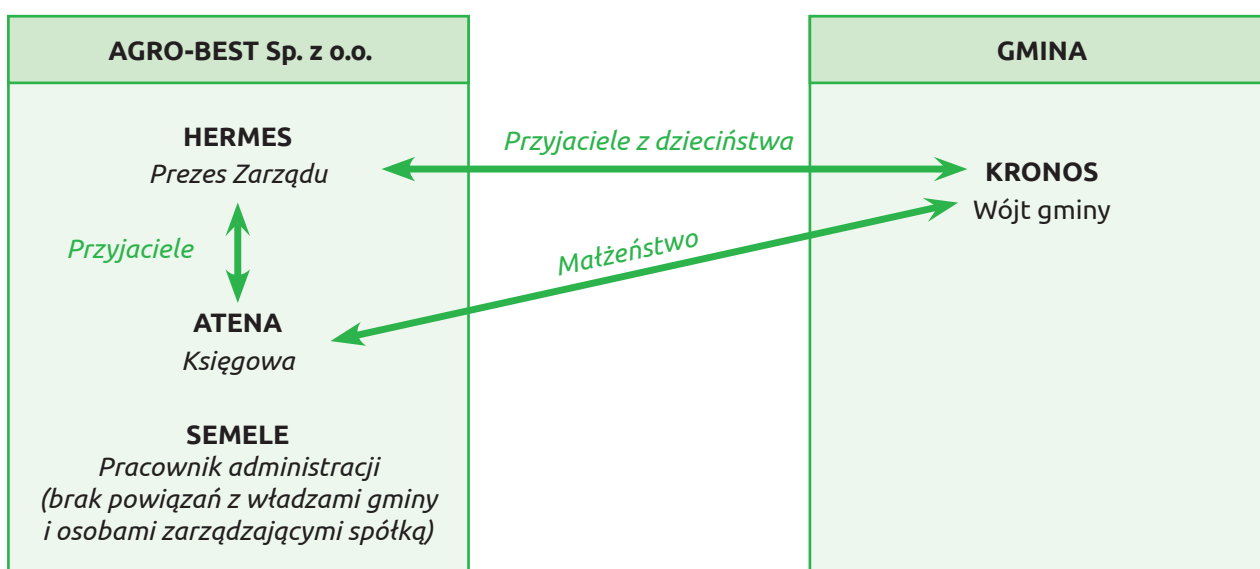
W celu nakreślenia i zobrazowania powiązania „AGRO-BEST” Sp. z o.o. z gminą, na następnej stronie zaprezentowaliśmy jej strukturę organizacyjną wraz z krótką charakterystyką osób będących bohaterami niniejszego dylematu etycznego.

PREZES ZARZĄDU – Hermes: pełni funkcję prezesa „AGRO-BEST” Sp. z o.o. od stycznia 2014 roku i jednocześnie jest jej 100% udziałowcem (firma została założona przez jego dziadka); mieszka w gminie od urodzenia; jest związany z gminą i jej mieszkańcami; z uwagi na wieloletni staż pracy większości pracowników, a także fakt, że znaczna ich część jest niepełnosprawna, czuje się za nich odpowiedzialny; nie ma jednak oporów przed podejmowaniem decyzji niezgodnych z prawem w imię „dobra ogółu”.

OPIS PRZYPADKU

Schemat 1. Powiązanie AGRO-BEST Sp. z o.o. z gminą

Źródło: opracowanie Pracownika administracji, gminy

KSIĘGOWA – Atena: zawodowa księgowa z wieloletnim doświadczeniem o bogatej wiedzy merytorycznej; obecnie pracuje w „AGRO-BEST” Sp. z o.o.; prywatnie żona wójta gminy – Kronosa i przyjaciółka prezesa spółki – Hermesa.

PRACOWNICA BIUROWA – Semele: osoba niepełnosprawna, pracuje w spółce od 20 lat; zajmuje się pracami biurowymi, w tym także sporządzaniem i kompletowaniem dokumentacji dotyczącej wszelkiego rodzaju dofinansowań; prowadzi kasę spółki.

WÓJT GMINY – Kronos: pełni urząd wójta trzecią kadencję; nie stroni od przyjmowania korzyści materialnych; za wszelką cenę pragnie pozostać przy władzy; prywatnie mąż Ateny – księgowej spółki i przyjaciel Hermesa – prezesa spółki; od kilku kadencji głównym sponsorem jego kampanii wyborczej jest „AGRO-BEST” Sp. z o.o.

ANALIZA SYTUACJI „AGRO-BEST” Sp. z o.o. NA PRZESTRZENI LAT 2013–2018

W 2013 roku dziadek Hermesa, ówczesny prezes „AGRO-BEST” Sp. z o.o., z uwagi na sędziwy wiek podjął decyzję o przekazaniu prowadzenia spraw spółki swojemu jednemu, lecz zaufanemu wnukowi Hermesowi. Mimo braku dostatecznej wiedzy o branży, Hermes, nie zastanawiając się długo, przyjął propozycję dziadka i w dniu 1 stycznia 2014 roku objął stanowisko prezesa spółki, traktując to jako nowe wyzwanie, którego nie mógł odrzucić z uwagi na szacunek dla pracy dziadka (spółka w momencie przekazania władzy przez dziadka była w stabilnej i dobrej kondycji finansowej). Jak się później okazało, nie wszystko poszło jednak po myśli Hermesa.

Dane finansowe obrazujące sytuację majątkowo-finansową „AGRO-BEST” Sp. z o.o. w latach

OPIS PRZYPADKU

2013–2018, tj. od roku poprzedzającego rok objęcia stanowiska prezesa przez Hermesa zaprezentowano w poniższych tabelach.

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi w poniższych tabelach, począwszy od 2014 roku (momentu objęcia stanowiska prezesa spółki przez Hermesa), sytuacja majątkowo-finansowa „AGRO-BEST” Sp. z o.o. ulegała stopniowemu pogorszeniu.

Z roku na rok postępowało zużycie majątku trwałego spółki, w tym zwłaszcza maszyn produkcyjnych stanowiących trzon podstawowej działalności. Po-

wyższe przełożyło się m.in. na postępującą utratę konkurencyjności wyrobów firmy na rynku, a także na spadek jej renomy. Hermes nie zdawał sobie sprawy, jak istotne są inwestycje odtworzeniowe i nakłady na nowe technologie w okresie stosunkowo dobrej koniunktury na rynku, aby przygotować spółkę na gorsze czasy, które miały nadejść niebawem. W zakresie majątku trwałego poza maszynami produkcyjnymi, które z roku na rok były coraz mniej wydajne, a co za tym idzie coraz mniej warte, spółka w latach 2013–2015 posiadała jedynie inwestycję długoterminową w postaci lokaty bankowej. W latach 2013–2018 istotnie zmniejszał się także po-

Tabela 1. Uprozczone zestawienie aktywów „AGRO-BEST” Sp. z o.o. w latach 2013–2018

AKTYWA (tys. zł)	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018
A. Aktywa trwałe	7 300,0	6 700,0	6 100,0	4 300,0	2 100,0	1 700,0
I. Wartości niematerialne i prawne	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
II. Rzeczowe aktywa trwałe	6 100,0	5 500,0	4 900,0	4 300,0	2 100,0	1 700,0
III. Należności długoterminowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IV. Inwestycje długoterminowe	1 200,0	1 200,0	1 200,0	0,0	0,0	0,0
V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Aktywa obrotowe	2 933,3	1 364,2	974,6	873,0	854,3	719,4
I. Zapasy	285,0	360,0	420,1	368,1	390,1	341,1
II. Należności krótkoterminowe, w tym: - z tytułu dostaw i usług	720,0 720,0	610,0 610,0	472,2 472,2	365,5 365,5	311,0 311,0	320,2 320,2
III. Inwestycje krótkoterminowe	1 928,3	394,2	82,3	139,4	153,2	58,1
IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
C. Należne wpłaty na kapitał podstawowy	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
D. Udziały (akcje) własne	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Suma aktywów ogółem	10 233,3	8 064,2	7 074,6	5 173,0	2 954,3	2 419,4

Źródło: opracowanie własne

OPIS PRZYPADKU

Tabela 2. Uprozczone zestawienie pasywów „AGRO-BEST” Sp. z o.o. w latach 2013–2018

PASYWA (tys. zł)	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018
A. Kapitał własny	7 189,5	3 980,9	1 951,5	-212,3	-1 379,8	-2 227,8
I. Kapitał podstawowy	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
II. Kapitał zapasowy	4 190,0	3 630,0	2 630,0	800,0	0,0	0,0
III. Kapitał z aktualizacji wyceny	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IV. Pozostałe kapitały rezerwowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
V. Zysk (strata) z lat	0,0	0,0	0,0	0,0	-262,3	-1 429,8
VI. Zysk (strata) netto	2 949,5	300,9	-728,5	-1 062,3	-1 167,5	-848,0
VII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	3 043,8	4 083,3	5 123,1	5 385,3	4 334,1	4 647,2
I. Rezerwy na zobowiązania	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
II. Zobowiązania długoterminowe, w tym:	2 000,0	2 700,0	3 500,0	2 600,0	1 700,0	800,0
- kredyty i pożyczki	2 000,0	2 700,0	3 500,0	2 600,0	1 700,0	800,0
III. Zobowiązania krótkoterminowe, w tym:	1 043,8	1 383,3	1 623,1	2 785,3	2 634,1	3 847,2
- kredyty i pożyczki	300,0	600,0	900,0	1 900,0	1 740,0	2 400,0
PASYWA (tys. zł)	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018
- z tytułu dostaw i usług	741,7	780,1	720,0	880,0	890,0	1 100,0
- pozostałe	2,1	3,2	3,1	5,3	4,1	347,2
IV. Rozliczenia międzyokresowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Suma pasywów ogółem	10 233,3	8 064,2	7 074,6	5 173,0	2 954,3	2 419,4

Źródło: opracowanie własne

ziom najbardziej płynnych aktywów spółki, tj. inwestycji krótkoterminowych (na które w głównej mierze składały się środki pieniężne niezbędne do prawidłowego funkcjonowania spółki) oraz należności krótkoterminowych. Z uwagi na uszczuplenie wpływów ze sprzedaży (spowodowane mniejszą atrakcyjnością wyrobów na rynku), pojawiły się problemy z bieżącą płynnością finansową i regulowaniem zo-

bowiazań wobec dostawców i kredytodawców spółki. Spłata należności wykazywanych w bilansie pod koniec analizowanego okresu była wątpliwa, co mogło powodować okoliczność utworzenia na nie odpisu aktualizującego w kolejnym roku obrotowym.

Pogarszającą się sytuację finansową spółki potwierdza także analiza źródeł finansowania majątku. Pozostawio-

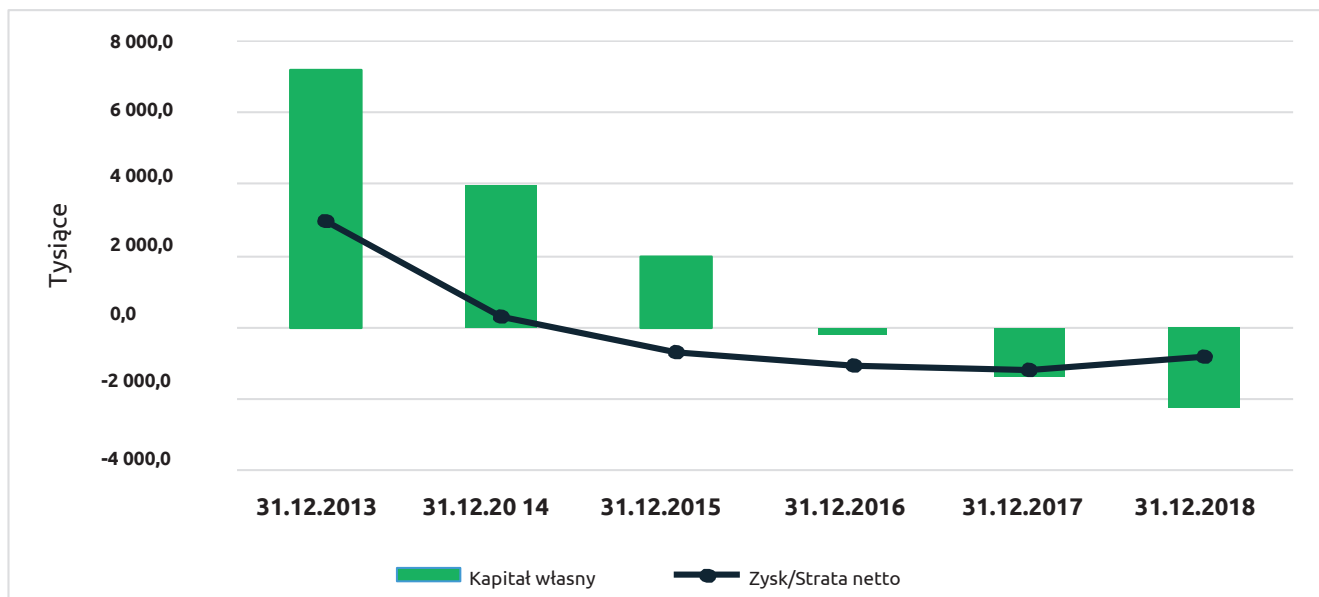
OPIS PRZYPADKU

na przez dziadka spółka charakteryzowała się względnie trwałą strukturą finansowania – dominowały w niej kapitały własne, w tym kapitał zapasowy utworzony z zysków z lat ubiegłych. Hermes, po objęciu władzy, chciał podziękować dziadkowi, dlatego, nie zważając na konsekwencje swojej decyzji i jej wpływ na sytuację firmy w przyszłości, postanowił wypłacić mu dywidendę z zysku netto osiągniętego przez spółkę w 2013 roku, zapewniając seniorowi w ten sposób spokojną emeryturę. W kolejnych latach także zdecydował się na wypłatę dywidendy, stanowiącej jego wynagrodzenie z tytułu ulokowanego w spółce kapitału. Wypłaty dokonał nie tylko z osiągniętego zysku netto, ale także z części kapitału zapasowego, naruszając tym samym zgromadzone kapitały własne. Warto zwrócić uwagę, że począwszy od 2015 roku, z powodu braku odpowiednich nakładów inwestycyjnych, „AGRO-BEST” Sp. z o.o. ponosiła straty z działalności, co już w 2016 roku doprowadziło

do ukształtowania się ujemnej wartości kapitałów własnych. Brak odpowiedniego dokapitalizowania spółki, a także pogłębiające się straty z działalności w kolejnych latach spowodowały, że w 2018 roku kapitał własny osiągnął najniższą wartość (-) 2.227,8 tys. zł. Relację pomiędzy wynikiem finansowym netto a wartością kapitałów własnych w latach 2013–2018 przedstawia poniższy wykres.

Biorąc pod uwagę ukształtowanie się kapitału własnego spółki na ujemnym poziomie, należy wskazać, że już w pierwszym roku po objęciu przez Hermesa stanowiska prezesa, dominującym, a począwszy od 2016 roku, jedynym źródłem finansowania działalności spółki stał się kapitał obcy. Z uwagi na coraz mniejszą wartość kapitału własnego, a także pojawiające się problemy z płynnością finansową, „AGRO-BEST” Sp. z o.o. została zmuszona do zaciągnięcia kredytów długoterminowych i kredyto-

Wykres 1. Relacja między wynikiem finansowym netto a kapitałem własnym „AGRO-BEST” Sp. z o.o. w latach 2013–2018

Źródło: opracowanie własne

OPIS PRZYPADKU

wania się u swoich dostawców (z roku na rok pojawiały się coraz większe zatory płatnicze, co powodowało problemy m.in. z zakupem surowców do produkcji). W celu regulacji najpilniejszych zobowiązań, Hermes w 2016 roku dokonał likwidacji długoterminowej lokaty bankowej, założonej jeszcze za czasów jego dziadka. Niestety coraz trudniejsza sytuacja majątkowo-finansowa spółki doprowadziła do braku możliwości dalszego finansowania przez banki.

Dane dotyczące poszczególnych pozycji przychodów i kosztów „AGRO-BEST” Sp. z o.o. w latach 2013–2018 wraz z ustalonym na ich podstawie wynikiem finansowym zaprezentowano w poniższej tabeli.

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli nr 3, od momentu objęcia przez Hermesa stanowiska prezesa, „AGRO-BEST” Sp. z o.o. z roku na rok

osiągała coraz gorsze wyniki finansowe. Począwszy od 2015 roku, spółka ponosiła straty z działalności, na które decydujący wpływ miały straty ze sprzedaży, tj. podstawowej działalności spółki (w analizowanym okresie nastąpił drastyczny spadek osiąganych przychodów ze sprzedaży). Powyższe oznacza, że działalność spółki w latach 2015–2018 była nierentowna. W tym miejscu należy zwrócić szczególną uwagę na systematyczny wzrost pozostałych przychodów operacyjnych spółki w latach 2015–2017, co wiązało się z dofinansowaniami otrzymanymi przez spółkę w ramach pomocy de minimis na szkolenia kadry pracowniczej (Hermes, aby nie stracić pieniędzy uzyskanych z dofinansowań, przyjmował zawyżone lub fikcyjne faktury od znajomych prowadzących szkolenia – księgowa Atena, nie wiedząc o tym, z uwagi na akceptację merytoryczną faktur przez prezesa, ewidencjonowała je w księgach rachunkowych spółki). Mimo

Tabela 3. Przychody, koszty i wynik finansowy netto „AGRO-BEST” Sp. z o.o. w latach 2013–2018

Rachunek zysków i strat (tys. zł)	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018
A. Przychody netto ze sprzedaży	8 900,0	7 200,0	6 400,0	3 650,0	3 200,0	2 500,0
B. Koszty działalności operacyjnej	5 100,0	6 600,0	7 060,1	4 850,8	4 800,0	3 100,0
C. Zysk/Strata ze sprzedaży	3 800,0	600,0	-660,1	-1 200,8	-1 600,0	-600,0
D. Pozostałe przychody operacyjne	22,0	1,0	231,1	432,0	661,1	1,0
E. Pozostałe koszty operacyjne	35,0	20,0	15,0	5,0	11,0	56,0
F. Zysk/Strata z działalności operacyjnej	3 787,0	581,0	-444,0	-773,8	-949,9	-655,0
G. Przychody finansowe	3,9	5,0	1,5	4,0	6,0	15,0
H. Koszty finansowe	149,5	214,5	286,0	292,5	223,6	208,0
I. Zysk/Strata brutto	3 641,4	371,5	-728,5	-1 062,3	-1 167,5	-848,0
J. Podatek dochodowy	691,9	70,6	0,0	0,0	0,0	0,0
K. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenie zysku (zwiększenie straty)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
L. Zysk/Strata netto	2 949,5	300,9	-728,5	-1 062,3	-1 167,5	-848,0

Źródło: opracowanie własne

OPIS PRZYPADKU

wyższych pozostałych przychodów operacyjnych nad kosztami ich uzyskania we wskazanych latach, spółka poniosła straty również z działalności operacyjnej. Przewaga kosztów finansowych (będących efektem nadmiernego finansowania dłużnego) nad przychodami finansowymi w latach 2015–2018 spowodowała jeszcze większe pogłębienie strat poniesionych przez spółkę.

Pogarszając się z roku na rok sytuację majątkowo-finansową „AGRO-BEST” Sp. z o.o. potwierdza także analiza wskaźnikowa zaprezentowana poniżej, w tabeli nr 4.

W okresie objętym analizą, jedynie w 2013 roku zaprezentowane wskaźniki znajdowały się w obrębie wartości pożądanych. Wskaźniki rentowności sprze-

daży i aktywów wskazują, że poczynszy od 2015 roku działalność spółki nie była rentowna (brak efektywności prowadzonej działalności gospodarczej). Powyższe przełożyło się na pokrycie aktywów w dominującej części, a w latach 2016–2018 w całości kapitałem obcym, co nie sprzyjało utrzymaniu równowagi finansowej „AGRO-BEST” Sp. z o.o. Wskaźnik płynności bieżącej wskazuje na istnienie zagrożenia dla płynności finansowej spółki już od 2014 roku.

Te niepokojące informacje o kondycji majątkowo-finansowej spółki były na bieżąco sygnalizowane Hermesowi przez księgową, jednak on je bagatelizował. Dopiero po sporządzeniu sprawozdania finansowego przez Atenę, Hermes postanowił z nią porozmawiać o istniejących problemach.

Tabela 4. Wybrane wskaźniki finansowe obrazujące sytuację majątkowo-finansową „AGRO-BEST” Sp. z o.o. w latach 2013–2018

	Nazwa wskaźnika	Wzór	Wartość pożądana	31.12. 2013	31.12. 2014	31.12. 2015	31.12. 2016	31.12. 2017	31.12. 2018
Wskaźnik rentowności	Zyskowność sprzedaży	zysk ze sprzedaży/ przychody ze sprzedaży	max	42,70%	8,30%	-10,30%	-32,90%	-50,00%	-24,00%
	Rentowność aktywów	zysk netto/ aktywa ogółem	max	28,80%	3,70%	-10,30%	-20,50%	-39,50%	-35,00%
Wskaźnik zadłużenia	Współczynnik zadłużenia	kapitał obcy/ kapitały ogółem	0,3–0,5	0,3	0,5	0,7	1,0	1,5	1,9
	Pokrycie zadłużenia kapitałem własnym	kapitał własny/ zobowiązania wraz z rezerwami	>1	2,4	1,0	0,4	0,0	-0,3	-0,5
Wskaźnik płynności finansowej	Wskaźnik płynności bieżącej	aktywa obrotowe – krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe/ zobowiązania krótkoterminowe	1,5–2,0	2,8	1,0	0,6	0,3	0,3	0,2
	Kapitał obrotowy netto (w tys. zł.)	aktywa obrotowe – zobowiązania bieżące	–	1 889,5	-19,1	-648,5	-1 912,3	-1 779,8	-3 127,8

Źródło: opracowanie własne

OPIS PRZYPADKU

HERMES: Droga Ateno, z przykrością muszę ci powiedzieć, że nie mogę podpisać sprawozdania za 2018 rok. Popracuj proszę jeszcze nad nim.

ATENA: Sprawozdanie sporządziłam zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości³. Wszystko sprawdziłam dwukrotnie. Niemożliwe, żeby wkraść się jakieś błędy. Jeżeli jednak jest taka potrzeba, to oczywiście zweryfikuję je ponownie, aczkolwiek nie wydaje mi się...

HERMES: Nie, nie o to chodzi (przerwał jej prezes). Ufam twojej wiedzy i twoim kompetencjom.

ATENA: Nie rozumiem, więc w czym tkwi problem?

HERMES: Po prostu chciałbym, żebyś na pewne fakty spojrziała inaczej, tj. z innego punktu widzenia. Rozmawiałem z kolegą, który jest księgowym i mówi, że ustawa o rachunkowości dopuszcza różne możliwości wyceny majątku i prezentacji danych sprawozdawczych. Pomyśl o tym, proszę.

ATENA: Doskonale wiem, w jakich sytuacjach ustawa o rachunkowości daje takie możliwości. Niemniej w żadnym przypadku nie pozwala fałszować danych sprawozdawczych i nimi manipulować – tego już kolega nie powiedział?

HERMES: Nie unoś się, proszę. Ja po prostu wiem, że ty potrafiłabyś to zrobić najlepiej. Twoja wiedza jest tak szeroka, że na pewno zrobiłabyś to tak, że sprawozdanie wyglądałoby dużo lepiej, a żadne przepisy nie byłyby naruszone.

ATENA: Nie gniewaj się na mnie, proszę, przyjaźnimy się od lat, ale chyba nadszedł moment, żebym powiedziała ci prawdę. Od kilku lat sytuacja majątkowa i finansowa spółki wygląda coraz gorzej. Nie ma inwestycji, dysponujemy przestarzałą technologią, tracimy przez to klientów, bo jakość naszych produktów odstaje od tych, które oferuje rynek, zatrzymane w spółce zyski z lat ubiegłych zostały roztrwonione, brakuje gotówki, nie wystarcza środków na obsługę bieżącego zadłużenia, nie mówiąc już o zaciąganiu kolejnych zobowiązań.

W chwili obecnej sytuacja spółki jest tak zła, że zgodnie z art. 11 Ustawy Prawo upadłościowe⁴ wystąpiły przesłanki do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Zgodnie z Kodeksem spółek handlowych⁵ jest to twoim obowiązkiem. Wspominałam ci już o tym wielokrotnie, ale żadnych kroków w tym zakresie nie podjąłeś.

HERMES: Tak, masz rację. Sytuacja jest fatalna, a ja zachłysnąłem się funkcją prezesa, ale nie możesz mnie zostawić teraz z tym samym. Wiem, że będziesz potrafiła mi pomóc. Nie mogę złożyć wniosku o upadłość. Co powiedziałby na to mój dziadek? Umarłby chyba z rozpaczy, całe swoje życie poświęcił tej spółce. A co z pracownikami? Przecież zatrudniamy większość mieszkańców gminy, gdzie oni teraz znajdują pracę? Co z ich rodzinami? Wszystko zależy od ciebie, tzn. zależy od tego czy mi pomożesz...?

ATENA: Czysto teoretycznie, załóżmy, że ci pomogę. Powiedz mi tylko, co to da? Faktyczna sytuacja spółki i tak się nie zmieni. Sfalszowanie sprawozdania finansowego w niczym nie pomoże, odłoży jedynie pewne zdarzenia w czasie. Jeśli chcesz mojej pomocy, to musisz podjąć działania naprawcze.

HERMES: Co zatem proponujesz?

ATENA: Pomimo zaciągniętych kredytów spółka jest niedokapitalizowana. Nowych kredytów na warunkach rynkowych już na pewno nie dostanie. Jako jedyny właściciel musisz wnieść dopłaty do kapitału, które w pierwszej kolejności zostaną przeznaczone na pokrycie strat z ubiegłych lat, a następnie na gruntowne inwestycje w celu podniesienia jakości naszych produktów, tak by cieszyły się renomą taką, jak za czasów twojego dziadka. Porozmawiam z dyrektorem zarządzającym produkcją i opracuję dla ciebie plan inwestycji odtworzeniowych.

HERMES: A ile musiałbym wpłacić?

ATENA: Nie powiem ci dokładnie bez dogłębniejszej

³ Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2019 r., poz. 351.

⁴ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, Dz.U. z 2019 r., poz. 498.

⁵ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz.U. z 2019 r., poz. 505.

OPIS PRZYPADKU

analizy inwestycji. Natomiast z pewnością będzie to kwota minimum około 1,5 mln zł. Taka kwota pozwoliłaby zniwelować czynniki wskazujące na istnienie przesłanek do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

HERMES: Ja nie mam takiej kwoty, przecież wiesz, że braliśmy z żoną kredyt hipoteczny na nowy dom. Może optacilibyśmy zakup nowych maszyn z jakiegoś dofinansowania?

ATENA: Nie możemy. Zgodnie z rozporządzeniem komisji UE przekroczyliśmy limit⁶ pomocy de minimis, który wynosi 200 tys. euro na trzy lata. Poza tym mamy tak słabe wyniki, że i tak nie otrzymalibyśmy żadnych środków z pomocy publicznej.

HERMES: Widzę, że naprawdę jest bardzo źle. Daj mi czas do końca tygodnia i wrócimy do rozmowy.

ATENA: W porządku, przemysł to wszystko. I pamiętaj, że sfalszowanie sprawozdania jest działaniem bardzo krótkowzrocznym. Jeśli nie poczynisz żadnych działań, które realnie poprawią sytuację spółki, to w dłuższym horyzoncie czasowym i tak spółkę czeka upadłość.

Kilka dni później...

Prezes, pomimo że był przyjacielem Ateny, zachowywał się zgoła odmiennie niż w trakcie poprzedniej rozmowy. Był bardziej oficjalny i stanowczy. Wcześniej prosił o radę, teraz zachowywał się tak, jakby podjął już decyzję, a od Ateny wymagał tylko lojalności i stosownych księgowania.

HERMES: Ateno, przemyślałem wszystko to, co mi powiedziałaś i masz rację, sytuacja spółki nie jest najlepsza.

ATENA: Cieszę się, że to rozumiesz Hermesie (Atena odetchnęła z ulgą, że jej słowa dotarły do Hermesa i że ten nie będzie jej nakłaniał do fałszerstwa

sprawozdania. Nie wiedziała jednak jeszcze, co zaraz usłyszy...)

HERMES: Konsultowałem sytuację spółki z moim kolegą i zwrócił mi uwagę na dwa aspekty. Po pierwsze musimy pozbyć się ujemnego kapitału własnego. I tu podejmę stosowną uchwałę w celu podwyższenia kapitału rezerwowego spółki, tak jak sugerowałaś.

ATENA: Mówiłeś, że obecnie nie masz takich pieniędzy.

HERMES: Bo nie mam, podniosę ten kapitał tylko „na papierze”. Zrobimy podniesienie kapitału w gotówce, której nie wpłacę, bo jak sama słusznie zauważyłaś nie mam takiej gotówki. Nie mów mi, że nie wiedziałaś, że tak można zrobić?!

ATENA: Ależ tak nie można! Poza tym do zaksięgowania takiej operacji potrzebuję dokumentów kasowych.

HERMES: Kasę prowadzi Semele i zapewne nic nie podejrzewając, na moją prośbę, wypisze KP, więc będziesz miała podstawę do zaksięgowania operacji dopłat do kapitału własnego.

ATENA: Ależ Hermesie, chcesz wykorzystać niewiedzę i ufność Semele, a w razie komplikacji rzucić na nią odpowiedzialność? Przecież jeśli w sprawozdaniu wykażemy taką kwotę, a jej fizycznie nie będzie w kasie, i co więcej, dokumenty inwentaryzacyjne środków pieniężnych nie będą wykazywały niedoborów, to będzie oznaczało to, że Semele te pieniądze ukradła, bo tylko ona ma dostęp do kasy. Jak możesz? To nieuczciwe!

HERMES: Nie będzie żadnych komplikacji, bo plan jest doskonały, więc wysłuchaj go do końca. Drugą naszą bolączką jest bieżąca strata. Rozmawiałem z kuzynem, który kupi od nas zalegające zapasy stali za około 200 tys. zł oraz jedną starą i zamortyzowaną już maszynę produkcyjną za około 700 tys. zł.

ATENA: Chcesz sprzedać maszynę? Bez maszyn w ogóle nie będzie można produkować!

HERMES: Tak naprawdę nic nie będziemy sprzedawać, po prostu wystawimy faktury na te kwoty,

⁶ W art. 3 Rozporządzenia Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis, zawarto informację, że „pułap pomocy de minimis, którą jedno przedsiębiorstwo może otrzymywać przez okres trzech lat od jednego państwa członkowskiego, należy utrzymać na wysokości 200 000 EUR”.

OPIS PRZYPADKU

zwiększymy przychody i wyniki, dostaniemy dofinansowanie, a po otrzymaniu dofinansowania wystawimy fakturę korygującą sprzedaż. Dla wszystkich takie rozwiązanie będzie korzystne – my dostaniemy dofinansowanie, a mój kuzyn, odliczając VAT naliczony z faktury dokumentującej sprzedaż maszyny, będzie mieć nieoprocentowany kredyt z Urzędu Skarbowego. Czyż to nie jest genialny pomysł?!

ATENA: Ale to my ten VAT będziemy musieli zapłacić...

HERMES: Tak, ale my dostaniemy środki z dofinansowania. Zobacz, mój kolega chciał mi pokazać, jak te dwie operacje mogą zmienić obraz sytuacji spółki i przygotował dla mnie porównanie obecnego i podkoloryzowanego bilansu, rachunku zysków i strat, a także danych finansowych we wniosku o pomoc de

minimis. Przy takich wynikach niemożliwe, żebyśmy nie dostali tego dofinansowania, tym bardziej, że w gminie nikt wójtowi się nie przeciwstawi.

ATENA: Nie interesują mnie te symulacje. Mówiłam ci przecież, że już nie możemy dostać żadnego dofinansowania, bo przekroczyliśmy limit.

HERMES: Ty tylko skupiasz się na tym, czego nie można. W dokumentacji nie wskażemy po prostu wszystkich dofinansowań, jakie otrzymaliśmy.

ATENA: Przecież to fałszerstwo dokumentacji, wiesz co za to grozi?

HERMES: Ty się tym nie zajmujesz, tylko Semele. Ona nie będzie wiedziała, że są jakieś limity. W gminie mamy poparcie twojego męża. Już z nim rozmawiałem. Także ciebie proszę tylko o dyskrecję, nie

Tabela 5. Symulacja zmiany danych finansowych w uproszczonym zestawieniu aktywów

AKTYWA (tys. zł)	31.12.2018 przed zmianą	31.12.2018 po zmianie
A. Aktywa trwałe	1 700,0	1 700,0
I. Wartości niematerialne i prawne	0,0	0,0
II. Rzeczowe aktywa trwałe	1 700,0	1 700,0
III. Należności długoterminowe	0,0	0,0
IV. Inwestycje długoterminowe	0,0	0,0
V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,0	0,0
B. Aktywa obrotowe	719,4	3 240,4
I. Zapasy	341,1	301,1
II. Należności krótkoterminowe, w tym: - z tytułu dostaw i usług	320,2 320,2	1 381,2 1 381,2
III. Inwestycje krótkoterminowe	58,1	1 558,1
IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,0	0,0
C. Należne wpłaty na kapitał podstawowy	0,0	0,0
D. Udziały (akcje) własne	0,0	0,0
Suma aktywów ogółem	2 419,4	4 940,4

Źródło: opracowanie własne.

¹ Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Zarząd Główny w Warszawie, 2012, https://www.skwp.pl/files/zg/kodeks_etyki/kodeks_zawodowej.pdf, dostęp: 23.07.2019.

OPIS PRZYPADKU

przekazuj Semele swojej wiedzy. To nie twoja wina, że ona ma tak małe kompetencje.

ATENA: Hermesie, to co mówisz jest okropne. Kompletnie cię nie poznaję.

HERMES: W życiu trzeba dokonywać czasami trudnych wyborów. Ciebie proszę o dyskrecję. Pamiętaj, że jeśli ktoś się o tym dowie, nie będę mieć skrupułów, żeby wyjawić wszystkie moje interesy z twoim mężem. Poza tym myśl o pracownikach „AGRO-

-BEST” Sp. z o.o. Ja robię to dla nich. Bez pracy w mojej firmie nie mieliby środków do życia.

ATENA: Wydaje mi się, że chyba powinniśmy już zakończyć tę rozmowę.

HERMES: Zgadzam się z tobą.

Tabela 6. Symulacja zmiany danych finansowych w uproszczonym zestawieniu pasywów

PASYWA (tys. zł)	31.12.2018 przed zmianą	31.12.2018 po zmianie
A. Kapitał własny	-2 227,8	132,2
I. Kapitał podstawowy	50,0	50,0
II. Kapitał zapasowy	0,0	0,0
III. Kapitał z aktualizacji wyceny	0,0	0,0
IV. Pozostałe kapitały rezerwowe	0,0	0,0
V. Kapitał rezerwowy z dopłat wspólników	0,0	1 500,0
VI. Zysk (strata) z lat ubiegłych	-1 429,8	-1 429,8
VII. Zysk (strata) netto	-848,0	12,0
VIII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego	0,0	0,0
B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	4 647,2	4 808,2
I. Rezerwy na zobowiązania	0,0	0,0
II. Zobowiązania długoterminowe, w tym: - kredyty i pożyczki	800,0 800,0	800,0 800,0
III. Zobowiązania krótkoterminowe, w tym: - kredyty i pożyczki - z tytułu dostaw i usług - pozostałe	3 847,2 2 400,0 1 100,0 347,2	1 558,1 2 400,0 1 100,0 508,2
IV. Rozliczenia międzyokresowe	0,0	0,0
Suma pasywów ogółem	2 419,4	4 940,4

Źródło: opracowanie własne

OPIS PRZYPADKU

Tabela 7. Symulacja zmiany danych finansowych w uproszczonym rachunku zysków i strat za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 roku

Rachunek zysków i strat (tys. zł)	31.12.2018 przed zmianą	31.12.2018 po zmianie
A. Przychody netto ze sprzedaży	2 500,0	2 700,0
B. Koszty działalności operacyjnej	3 100,0	3 140,0
C. Zysk/Strata ze sprzedaży	-600,0	-440,0
D. Pozostałe przychody operacyjne	1,0	701,0
E. Pozostałe koszty operacyjne	56,0	56,0
F. Zysk/Strata z działalności operacyjnej	-655,0	205,0
G. Przychody finansowe	15,0	15,0
H. Koszty finansowe	208,0	208,0
I. Zysk/Strata brutto	-848,0	12,0
J. Podatek dochodowy	0,0	0,0
K. Pozostałe obowiązkowe zmniejszenie zysku (zwiększenie straty)	0,0	0,0
Suma pasywów ogółem	2 419,4	4 940,4

Źródło: opracowanie własne

Tabela 8. Fragment formularza dotyczącego uzyskania dofinansowania w ramach pomocy de minimis przed i po zmianie sprawozdania finansowego

B. Informacje dotyczące sytuacji ekonomicznej podmiotu, któremu ma być udzielona pomoc de minimis	Wersja przed zmianą sprawozdania finansowego		Wersja po zmianie sprawozdania finansowego	
1) Czy podmiot spełnia kryteria kwalifikujące go do objęcia postępowaniem upadłościowym?	tak	nie	tak	nie
2) Czy podmiot będący przedsiębiorcą innym niż mikro, mały lub średni znajduje się w sytuacji gorszej niż sytuacja kwalifikująca się do oceny kredytowej B-?	tak	nie	tak	nie
	nie dotyczy		nie dotyczy	
3) Czy w odniesieniu do okresu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wystąpienia z wnioskiem o udzielenie pomocy de minimis:				
a) podmiot odnotowuje rosnące straty?	tak	nie	tak	nie
b) obroty podmiotu maleją?	tak	nie	tak	nie
c) zwiększeniu ulegają zapasy podmiotu lub występuje niewykorzystany potencjał do świadczenia usług?	tak	nie	tak	nie
d) podmiot ma nadwyżki produkcji?	tak	nie	tak	nie

D7

Kalos kagathos w rachunkowości – anachronizm, czy niedościgły ideał?¹

KLAUDIA ANDRASZAK, DOMINIKA KOWAŃDY

OPIS PRZYPADKU

e) zmniejsza się przepływ środków finansowych?	tak	nie	tak	nie
f) zwiększa się suma zadłużenia podmiotu?	tak	nie	tak	nie
g) rosną kwoty odsetek od zobowiązań podmiotu?	tak	nie	tak	nie
h) wartość aktywów netto podmiotu zmniejsza się lub jest zerowa?	tak	nie	tak	nie
i) zaistniały inne okoliczności wskazujące na trudności w zakresie płynności finansowej?	tak	nie	tak	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 października 2014 r. (poz. 1543), Załącznik nr 1.

PROBLEMY DO DYSKUSJI

Analizę etyczną zaprezentowanego powyżej studium przypadku można przeprowadzić w dwóch płaszczyznach:

- 1) analiza etycznego postępowania oparta na zasadach wynikających z *Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości*⁸ – w odniesieniu do osób zajmujących się rachunkowością,
- 2) analiza etycznego postępowania oparta na powszechnie obowiązujących normach moralnych – w odniesieniu do pozostałych bohaterów.

Z uwagi na tematykę niniejszego dylematu, w pierwszej kolejności pragniemy szczegółowo przeanalizować pod względem etycznym możliwości wyboru, jakie mają osoby, do których adresowany jest *Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości*, tj. Atena i Semele. Przy założeniu, że księgowa Atena przystałaby na propozycję prezesa, wówczas należałoby postawić pytanie: Czy taka postawa jest zgodna z zasadami rachunkowości, w tym zwłaszcza z zasadą wiernego i rzetelnego obrazu określoną w art. 4 ust. 1 Ustawy o rachunkowości, a także czy takie zachowanie jest zgodne z zasadami etyki określonymi w *Kodeksie Zawodowej Etyki w Rachunkowości*? Odpowiedzi na niniejsze pytania należy rozpatrywać pod kątem naruszenia przepisów wskazanej powyżej ustawy oraz pod kątem naruszenia następujących zasad etycznego wykonywania zawodu:

- zasady wysokiej jakości pracy,
- zasady niezależności zawodowej,
- zasady odpowiedzialności za przygotowywane i prezentowane informacje z zakresu rachunkowości,
- zasady postępowania osoby zajmującej się rachunkowością w przypadkach sporu i sprzeczności interesów,
- zasady postępowania osoby zajmującej się rachunkowością w sytuacjach szczególnych jednostki prowadzącej rachunkowość lub jednostki usługowo prowadzącej rachunkowość.

⁸ *Kodeks zawodowej etyki w rachunkowości*, s. 15, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Zarząd Główny w Warszawie, 2012, https://www.skwp.pl/files/zg/kodeks_etyki/kodeks_zawodowej.pdf, dostęp: 23.07.2019.

D7

Kalos kagathos w rachunkowości – anachronizm, czy niedościgły ideał?¹

KLAUDIA ANDRASZAK, DOMINIKA KOWAŃDY

PROBLEMY DO DYSKUSJI

Analizując dylemat etyczny, przed jakim została postawiona księgowa spółki, należy zwrócić szczególną uwagę na stopień złożoności sytuacji, w jakiej się znalazła – prezes jest jej przyjacielem; jej mąż (wójt gminy) nie stroni od nieuczciwych interesów z Hermesem, które po ujawnieniu fałszerstwa dokumentacji ujrzałyby światło dzienne; upadek przedsiębiorstwa „AGRO-BEST” Sp. z o.o. spowodowałby pogorszenie sytuacji finansowej wielu mieszkańców gminy. Jednak, czy powyższe argumenty można byłoby traktować jako usprawiedliwienie uległej postawy księgowej? Poddanie się naciskom prezesa spowodowałoby przerzucenie odpowiedzialności na niczego nieświadomą Semele. Czy księgowa Atena ma prawo decydować za Semele o przyjęciu przez nią postawy prometejskiej?⁹

W tym miejscu pragniemy również wskazać, że przeciwstawienie się woli prezesa i powiadomienie odpowiednich służb rodzi pytanie – czy takie postępowanie jest naruszeniem zasady zachowania tajemnicy zawodowej? A może ujawnienie takich informacji jest zwolnione z tajemnicy zawodowej z uwagi na istotne ryzyko złamania przepisów prawa?

Istnieje jeszcze alternatywa – Atena może zwolnić się z pracy, nie mówiąc nikomu o planach prezesa. Z pewnością częściowo uspokoiłoby to jej sumienie, ale czy zachowanie biernej postawy przez księgową zmienia sytuację spółki, Semele i mieszkańców gminy (pracowników spółki)?

W odniesieniu do osób, do których adresowany jest *Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości* pragniemy zwrócić uwagę na Semele, która w swojej pracy zawodowej, pomimo że nie zajmowała się bezpośrednio księgami rachunkowymi spółki, wykonywała czynności księgowe określone w *Kodeksie Zawodowej Etyki w Rachunkowości*. Zgodnie z niniejszym Kodeksem „czynności księgowe obejmują w szczególności (...) gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji wymaganej przez obowiązujące jednostkę prawo bilansowe”¹⁰. Należy wówczas postawić następujące pytania – czy w odniesieniu do nieświadomej konsekwencji poświadczenia nieprawdy przez Semele (ewentualne złożenie podpisu na druku KP i na wniosku o dofinansowanie) została naruszona zasada kompetencji zawodowych? Nasuwa się także inne pytanie, czy zajmując ponad 20 lat stanowisko pracownika biurowego obsługującego m.in. kasę spółki oraz dokumentację dot. dofinansowań, Semele powinna dokształcić się w zakresie przepisów prawnych obowiązujących w zakresie jej obowiązków służbowych? Czy ewentualne, choć nieświadome, naruszenie przez Semele zasady kompetencji zawodowych może stanowić dla Ateny usprawiedliwienie dla niepoinformowania jej o odpowiedzialności za poświadczenie nieprawdy?

Abstrahując od zasad etyki określonych w *Kodeksie Zawodowej Etyki w Rachunkowości*, pragniemy wskazać, że szczegółowa analiza niniejszego studium przypadku pozwala także dostrzec dylematy moralne osób niezwiązanych bezpośrednio z rachunkowością. Prezes Hermes, jako osoba znana i szanowana przez mieszkańców

⁹ Prometeizm [gr.] - postawa etyczna nawiązująca do greckiego mitu o Prometeuszu, charakteryzująca się zdolnością do poświęcenia dla dobra ludzkości; <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/prometeizm;3962617.html>, dostęp: 23.07.2019.

¹⁰ *Kodeks zawodowej etyki w rachunkowości*, s. 15, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Zarząd Główny w Warszawie, 2012, https://www.skwp.pl/files/zg/kodeks_etyki/kodeks_zawodowej.pdf, dostęp: 23.07.2019.

D7

Kalos kagathos w rachunkowości – anachronizm, czy niedościgły ideał?¹

KLAUDIA ANDRASZAK, DOMINIKA KOWAŃDY

PROBLEMY DO DYSKUSJI

gminy, pokazał dwie twarze – z jednej strony empatię i wrażliwość, troszcząc się o dziadka i pracowników (to dla nich chce walczyć o odzyskanie dobrej kondycji spółki), z drugiej natomiast strony, chcąc bez skrępowań i z premedytacją przerzucić odpowiedzialność za poświadczenie nieprawdy na niczego niepodważającą pracownicę, absolutnie nie wykazuje tych cech, a nawet odznacza się tchórzostwem. Ponadto nie ma poczucia winy, stawiając księgową w bardzo trudnej sytuacji, a co więcej: wywiera na nią nacisk, stosując w tym celu szantaż. Odnosząc się do osoby prezesa, należy postawić następujące pytania: – Czy powinien on za wszelką cenę walczyć o spółkę? Czy trudna sytuacja mieszkańców gminy może być usprawiedliwieniem dla jego podłego planu? Czy naprawdę prezesowi leży na sercu los mieszkańców gminy, czy może chce uratować spółkę przed upadłością z czysto egoistycznych pobudek, tak by nadal być gminnym bohaterem? Czy w zaistniałych okolicznościach Hermes ma prawo grać na emocjach Ateny, wskazując na zdrowie dziadka i trudną sytuację mieszkańców gminy?

Z uwagi na epizodyczną rolę wójta, kuzyna prezesa, księgowego będącego kolegą prezesa oraz znajomych wystawiających zawyżone lub fikcyjne faktury za usługi szkoleniowe, jak również fakt, że osoby te w swoim życiu nie kierowały się zasadami moralnymi, odstąpiliśmy od analizy możliwych decyzji, jakie w zaistniałej sytuacji mogły podjąć (treść niniejszego studium przypadku jednoznacznie wskazuje, że osoby te już podjęły decyzje – były to niestety decyzje nieetyczne).

© Stowarzyszenie Księgowych w Polsce

Autorskie prawa zastrzeżone

Odwótywanie się do tekstu dylematu w celu promowania zasad zawodowej etyki w rachunkowości na różnych forach dyskusyjnych oraz do celów edukacyjnych wymaga podania źródła: „autor, tytuł, Bank Dylematów Etycznych, Dylemat nr, Komisja Etyki, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, www.skwp.pl [data pobrania tekstu]”.

<https://skwp.pl/stowarzyszenie/etyka-zawodowa/bank-dylematow-etycznych/>